

1 המסכת שלפנינו עוסקת בעניני איסור עבודה זרה, וההתרחקות
 2 מעובדיה.
 3 הפרק שלפנינו דן באיסור התעסקות עם עובדי עבודה זרה, ובו יבואר
 4 שיש דברים שאסורים בתקופות מסוימות, ויש דברים שאסורים
 5 לעולם.
 6 במשנה שלפנינו יתבאר איסור התעסקות עם עובדי עבודה זרה
 7 בתקופת ימי חגאותיהם.

משנה

8
 9 לפני אידיהן - ימי חגאותיהם של עובדי כוכבים שלשה ימים,
 10 אסור לשאת ולתת עמיהם, ואסור גם להשאילין הפצים, ולשאול
 11 מהן, וכן אסור להלוותן מעות, וללוות מהן, כמו כן אסור לפורען
 12 חוב שהיב להם הישראל, ולפורע מהן חוב שהם חייבים לישראל.
 13 משום שכל דברים אלו הם דברים שנהנה מהם העובד כוכבים ועשוי
 14 לתלות בעבודת כוכבים שהטיבה עמו, ויודה לה על כך ביום אידו.
 15 רבי יהודה חולק ואומר, נפרעין מהן חוב שהם חייבים לישראל,
 16 מפני שמיצר הוא לו - גורם לנכרי צער על המעות שהוא מחזיר
 17 לישראל ושוב לא יחזור אליו, ולא יבוא להודות על כך. אמרו לו
 18 חכמים לרבי יהודה, אנו סוברים שאסור לפרוע מהם בימים אלו,
 19 שהרי אף על פי שמיצר הוא עכשיו, מכל מקום שמת הוא לאחור
 20 זמן על כך שפרע את החוב, ויודה על כך לעבודת כוכבים ביום אידו.

גמרא

21
 22 שנינו במשנה, לפני אידיהן של עובדי כוכבים וכו'. הגמרא מביאה
 23 מחלוקת בגירסת המשנה: רב ושמואל שנו את המשנה, חד תני -
 24 אחד מהם שנה 'אידיהן', וחד תני - ואחד מהם שנה 'עדיהן'. בין
 25 לרב ובין לשמואל הכוונה לימי חגאות העבודה זרה, אלא שנחלקו
 26 האם המשנה מכנה חגאות אלו 'אידיהם' או 'עדיהם'.
 27 אומרת הגמרא: מאן דתני אידיהן לא משתבש - מי ששנה 'אידיהם'
 28 אין גירסתו משובשת, ויש הוכחה מהמקרא שחגאות עבודה זרה
 29 נקראים כן, ומאן דתני עדיהן לא משתבש - וכמו כן מי ששנה
 30 'עדיהם' אין גירסתו משובשת, ויש הוכחה מהמקרא שחגאות
 31 עבודה זרה נקראים כן.
 32 הגמרא מבארת את דבריה: מאן דתני אידיהן לא משתבש - מי
 33 ששנה 'אידיהן' אין גירסתו משובשת, ויש להוכיח כדבריו מדבריה
 34 (דברים לב לח) 'כי קרוב יום אדם', והפסוק עוסק בענין עבודה זרה.
 35 ומאן דתני עדיהן לא משתבש - וכמו כן מי ששנה 'עדיהן' אין
 36 גירסתו משובשת, ויש להוכיח כדבריו מדבריה (ישעיה מג ט) 'תנו
 37 עדיהם ויצדקו', והפסוק עוסק בענין עבודה זרה.

38 הגמרא מבארת במה נחלקו שני אמוראים אלו. מבררת הגמרא:
 39 ומאן דתני אידיהן מאי טעמא לא תני עדיהן - מי ששנה 'אידיהן'
 40 מדוע לא שנה 'עדיהן'. משיבה הגמרא: מי ששנה 'אידיהן' אמר לה
 41 שעדיף לגרוס כך משום שתבא צרה - עדיף לומר שהתנא השתמש
 42 בלשון 'אידיהן' בכינוי לחגאות עבודה זרה, שהוא מלשון שבר.
 43 מבררת הגמרא: ומאן דתני עדיהן מאי טעמא לא תני אידיהן -
 44 מי ששנה 'עדיהן' מדוע לא שנה 'אידיהן'. משיבה הגמרא: מי ששנה
 45 'עדיהן' אמר לה שעדיף לגרוס כך, שהרי מאן קא גרים להו תבא
 46 - מי גרום לשבר ועונש עובדי העבודה זרה לעתיד לבוא, העדות
 47 שהעידו בעצמן ביום הדין שעבדו לעבודה זרה בעולם הזה, הלכה
 48 עדות עדיפה - לכן עדיף לתנא להשתמש בלשון 'עדיהן', שהעדות
 49 היא הגורמת לשבר.
 50 הגמרא מקשה על האמור, שמי ששנה 'עדיהן' מביא ראייה לשיטתו
 51 ממה שנאמר 'תנו עדיהן ויצדקו'. מקשה הגמרא: והאי - ופסוק זה
 52 שנאמר בו 'תנו עדיהם ויצדקו', וכי בעובדי כוכבים כתיב, הא
 53 (והרי) בישראל כתיב. דאמר רבי יהושע בן לוי, כל מצות
 54 שישראל עושין בעולם הזה, באות ופעילות להם לעולם הבא,
 55 שנאמר 'תנו עדיהם ויצדקו', אלו ישראל, כלומר שהמצוות
 56 שעשו, יבואו ויעידו על צדקתם. והמשך הפסוק שנאמר בו 'שמעו
 57 ויאמרו אמת', אלו עובדי כוכבים, כלומר שהעובדי כוכבים
 58 שישמעו את העדות שהמצוות מעידות על ישראל, יאמרו שהעדות
 59 נכונה וראויים הם לצדקת ה'.
 60 מתרצת הגמרא: אלא אמר רב הונא פריה דרב יהושע, מאן דאמר
 61 'עדיהן' - מי ששנה 'עדיהן', ראייתו היא מהבא - מפסוק זה, שנאמר
 62 (שם מד ט) 'וצרי פסל בלם תהו, ותמודיהם בל יועילו, ועדיהם מהו,
 63 כלומר האומנים שיוצרים את הפסל אינם נחשבים, כי יצירתם היא
 64 לריק, והפסלים שהם חומדים אינם מועילים להם, ופסלים אלו יעידו
 65 עליהם לעתיד לבוא לחייבם על שעבדו להם. מפסוק זה נלמד
 66 שעבודה זרה נקראת 'עדות' על שם שמעידה על עובדיה לעתיד
 67 לבוא.
 68 אגב הזכרת הפסוק 'תנו עדיהם ויצדקו', דורשת הגמרא את הפסוק
 69 כולו: נאמר בפסוק (שם מג ט) 'כל הגוים נקבצו יחדו ויאספו לאמים מי
 70 בהם יגיד זאת וראשנות ישמעו עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו
 71 אמת'. דרש רבי חנינא בר פפא, ואיתימא - ויש אומרים שרבי
 72 שמלאי דרש כן, לעתיד לבא מביא תקדוש ברוך הוא ספר תורה
 73 [ומניחו] פתיקו, ואומר למי שעסק בה שיבא ויפול שברו, מיד
 74 מתקבצין וקאין כל אומות העולם עובדי הכוכבים בערבוביא,
 75 שנאמר 'כל הגוים נקבצו יחדו' [וגו']. אמר להם תקדוש ברוך
 76 הוא, אל תכנסו לפני בערבוביא, אלא תכנסו כל אומה ואומה

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

10 יזכירו את אשמתכם, שנאמר (ישעיה מג ט) 'וראשנות ישמעו',
 11 כלומר שבע מצות בני נח שקיבלתם היכן קיימתם. מבארת הגמרא:
 12 ומנלן דלא קיימום, דתני רב יוסה, נאמר בפסוק (תבוקק ו א) 'עמד
 13 וימודד ארץ, ראה ויתר גוים', מאי ראה, ראה שבע מצות
 14 שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום, ובין שלא קיימום, עמד והתירן
 15 להן, וזאת הכוונה ב'יתר גוים'. מקשה הגמרא: איתגורי איתגור -
 16 וכי נשכרו והרויחו בכך שלא קיימום, אם בן מצינו שמי שחוטא
 17 נשקר - מרויח, ודבר זה אינו מסתבר. מתרצת הגמרא: אמר מר
 18 בריה דרבינא,

1 שנקבל את התורה ולא קבלנוה, כמו שעשית לישראל שכפית
 2 עליהם לקבל את התורה, דכתיב (שמות טו ז) 'ויתיצבו בתחתית ההר',
 3 ואמר רב דימי בר חמא, פסוק זה מלמד שקפפה תקדוש ברוך הוא
 4 הר בגיגית על ישראל - דהיינו שתלש את ההר ממקומו וכפה אותו
 5 עליהם כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלין את התורה הרי
 6 מוטב, ואם לאו, שם (מתחת להר), תהא קבורתכם. מכיון שכן אין
 7 לבוא בטענה על האומות, שהרי לא כפו עליהן את קבלת התורה
 8 ולכן לא קיבלוה.
 9 מיד אומר להם תקדוש ברוך הוא, המצוות הראשונות ישמעונו -

59 – והנה חיה אחרת שניה שהיא דומה לדוב, ותני רב יוסף, אלו
 60 פרסיים, שאובלין ושותין כדוב, ומסודרלין [בשר] – ושמנים כדוב,
 61 ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב שכל הזמן הולך ובא
 62 ללא מנוחה.
 63 אמר להם הקדוש ברוך הוא לפרסיים, במאי עסקתם, שתקבלו
 64 עבדו שכן. אומרים לפניו, רבוננו של עולם, הרבה נשרים נשרנו,
 65 הרבה כרבים כבשנו, הרבה מלחמות עשינו, וכולם לא עשינו
 66 אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקדוש
 67 ברוך הוא, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם ולא בשביל
 68 ישראל, תקנתם נשרים ליטול מהם – מהעוברים בהם בשביל,
 69 כבשתם כרבים לעשות בהם אנגריא – לדרוש מתושביהם שיעבדו
 70 עבור מלכותכם, ואילו מלחמות אני עשיתי, שנאמר (שמות טו א) ה'
 71 איש מלחמה, וממשיך הקב"ה לשאול אותם, 'בלום יש ככם מגיד
 72 זאת, שנאמר 'מי ככם יגיד זאת, ואין 'זאת' אלא תורה, שנאמר
 73 (דברים ד מד) 'וזאת התורה אשר שם משה, כלומר, כלום יש בכם מי
 74 שעסק בתורה, מיד יצאו מלכות פרס בפתי נפש.
 75 שואלת הגמרא: וכי מאחר דחיתו – (שראתה) מלכות פרס למלכות
 76 רומי דלא מהניא ולא מדי – שלא הועילה מאומה בטענותיה, מאי
 77 מעמא עיילא – מדוע נכנסה מלכות פרס לטעון שמגיע לה שכן,
 78 הלא ברור שגם את טענתם ידחה הקב"ה כפי שדחה את טענת
 79 מלכות רומי. משיבה הגמרא: אמרי – אמרה לעצמה, אינהו סתרי
 80 בית המקדש ואנן בנינן – מלכות רומי שהחריבה את בית המקדש
 81 אינה יכולה לטעון שעשתה את מעשיה בעבור ישראל, שהרי מה
 82 שהחריבה את בית המקדש מוכיח שאינם חפצים בטובת ישראל,
 83 ואילו אנו בנינו את בית המקדש ויכולים לטעון שעשינו את מעשינו
 84 לטובת ישראל, ולכן נכנסה לטעון שמגיע לה שכן עבור מעשיה.
 85 ממשיבה הגמרא: וכן לכל אומיה ואומיה שנכנסת לפני הקב"ה שואל
 86 אותה מה מעשיה, ודוחה את טענותיה כפי שדחה את טענות רומי
 87 ופרס.
 88 שואלת הגמרא: וכי מאחר דחיו לקמאי דלא מהני ולא מדי, מאי
 89 מעמא עיילי – מאחר שאר הגוים רואים שהקב"ה דוחה את טענות
 90 רומי ופרס, מדוע נכנסים לטעון שמגיע להם שכן, הלא ברור שאף
 91 את טענתם ידחה הקב"ה. משיבה הגמרא: סברי – שאר הגוים
 92 סוברים, הנה אישתעבדו בהו בישראל ואנן לא שעבדנו בישראל
 93 – רומי ופרס שיעבדו את ישראל ולכן אינן ראויות לשכן, אבל אנו
 94 שלא שיעבדנו את ישראל ראויים אנו לשכן.
 95 מבררת הגמרא: מאי שנא הני דחשיבי, ומאי שנא הני דלא חשיבי
 96 להו – מדוע מלכויות רומי ופרס הינן חשובות יותר ממלכויות בכל
 97 ויון. משיבה הגמרא: משום דהנה משכי בלכותיהו עד דאתי
 98 משיחא – משום שמלכותן תמשך עד שיבוא המשיח.
 99 ממשיכה הגמרא: אומרים לפניו אומות העולם, רבוננו של עולם,
 100 בלום נתת לנו את התורה ולא קיבלנוה, והרי לא נתת לנו כלל את
 101 התורה ולא היה עלינו לעסוק בה ולקיימה. שואלת הגמרא: ומי מצי
 102 למימר הכי – וכי אומות העולם יכולות לומר כן, וקתבי (דברים לג א)
 103 'ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו', שהקב"ה הגיע לקבלת
 104 התורה משעיר, וקתבי (חגי ב ח) 'אילוה מתימן יבוא וקדוש מהר
 105 פארן וגו', והיינו שהגיע לקבלת התורה מהר פארן וארץ ישמעאל,
 106 ויש לשאול, מאי בעי – (מה ביקש) בשעיר ומאי בעי בפארן קודם
 107 קבלת התורה, ואמר רבי יוחנן, מלמד שהחזירה – (שחזר עם
 108 התורה) הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ושאלן אם הן רוצות
 109 לקבלה ולא קבלוה, עד שפא אצל ישראל וקבלוה. ואם כן כיצד
 110 יכולות האומות לטעון שהקב"ה לא נתן להם את התורה ולכן לא
 111 קיימוה. משיבה הגמרא: אלא הכי אמרי – כך אומרות האומות,
 112 בלום קיבלנוה ולא קיימנוה, והרי כלל לא קיבלנו אותה, ולא היה
 113 עלינו לקיימה. תמחה על כך הגמרא: ועל דא תברתהון – והרי טענה
 114 זו עצמה היא קטרוג ושבך לאומות, שכן יש לטעון עליהן אמאי לא
 115 קבלתוה – מדוע לא הסכמתם לקבלה. משיבה הגמרא: אלא כה
 116 אומרים לפניו, רבוננו של עולם בלום כפית עלינו הר בנינוה

1 וסופריה – חכמיה, בפני עצמם, שנאמר (שם) 'ויאספו לאומים, ואין
 2 לאום אלא מלכות כשהיא לבדה, שנאמר (בראשית כח ב) 'ולאום
 3 מלאום יאמין, והכוונה שמלכות אחת תחזק ממלכות שניה.
 4 שואלת הגמרא: ומי איכא – (האם יש) ערובינא קמי – (לפני) הקדוש
 5 ברוך הוא, והלא הוא רואה את כל אחד ואחד בסקירה אחת, ומדוע
 6 מנעם מלהכנס יחד. משיבה הגמרא: אכן כלפי הקב"ה אין שייך
 7 ערוב, אלא אמר להם כך פי היכי דלא לערבבו אינהו [בהדי
 8 הדדי] – זה עם זה, דלישמעו מאי דאמר להו, כי הערבוב יגרום להם
 9 שיתבלבלו ויסתמו טענותיהם.
 10 [מיד] נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה. מבררת הגמרא: מאי
 11 מעמא היא תחילה. משיבה הגמרא: משום דחשיבא מבין האומות.
 12 מבררת הגמרא: ומגן – (ומנין) דחשיבא. משיבה הגמרא: דקתיב
 13 (דניאל ז ב) לגבי פתרון חלומו של דניאל על ארבעת החיות שמרמזות
 14 על ארבעת המלכויות שעתידות לשלוט בעולם, 'כן אמר, חיותא
 15 רביעיתא מלכו רביעאה תהוא בארעא, די תשא מן כל מלכותא,
 16 ותאכל כל ארעא, ותרושינה (ותרוקנה) [ותרוקנה] – כה אמר
 17 המלאך שפתר לי את החלום, החיה הרביעית תרמוז על המלכות
 18 הרביעית שתשלוט בארץ, שתהיה משונה מכל המלכויות, ותחריב
 19 את כל הארץ, ותדוש ותשחק אותה, ואמר רבי יוחנן, זו מלכות
 20 רומי חייבת – (הרשעה) שמשבעה – (שמשבעה) יצא בכל העולם.
 21 מבררת הגמרא: ומנא לן דמאן דחשיב עייל ברישא – ומנין לנו שמי
 22 שחשוב הוא נכנס ראשון. משיבה הגמרא: כדרב הסדא, דאמר רב
 23 הסדא, כשדנים מלך וצבור, מלך נכנס תחלה לדון, שנאמר (מלכים
 24 א' ח ט) בפסוק שאמר שלמה המלך כשהתפלל בחנוכת בית המקדש,
 25 'יהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני ה' קרבים אל ה' אלהינו יומם
 26 ולילה, לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל' [וגו'], ומוכח
 27 שמשפט המלך קודם, שהרי שלמה המלך הזכיר קודם את משפטו
 28 באומרו 'לעשות משפט עבדו, כלומר את משפטי, ואחר כך אמר
 29 'ומשפט עמו ישראל'. מבררת הגמרא: ומעמא מאי שנכנס לדון
 30 קודם. משיבה הגמרא: איבעית אימא, משום דלאו אורח ארעא
 31 למיתב מלכא ומנא לן דמאן ארץ להושיב את המלך
 32 מבחור להמתין עד שיגמר דינם. ואיבעית אימא, משום שדנים את
 33 המלך מקמי דליפוש חרון אף – לפני שירבה חרון אפו של הקב"ה
 34 מחמת פשעי הציבור, שאם ידון את המלך אחריהם, יעניש אותו על
 35 כל עוונותיו מחמת החרון.
 36 הגמרא חזרת לדון האומות: אמר להם הקדוש ברוך הוא למלכות
 37 רומי, במאי עסקתם שבעורו מגיע לכם שכן. אומרים לפניו, רבנו
 38 של עולם, הרבה שווקים (תקנינו) [תקנינו], הרבה מרחצאות
 39 עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל
 40 ישראל כדי שיתעסקו בתורה, שעל ידי שימצאו בשווקים אפשרות
 41 להשתכר, וימצאו את מזונותיהם וצרכיהם ללא טרחה, ויתעדו
 42 במרחצאות, יהיה להם פנאי ללמוד תורה. אמר להם הקדוש ברוך
 43 הוא, שומים שעעולם, כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם,
 44 תקנתם שווקים בכדי להושיב בהן זונות, עשיתם מרחצאות בכדי
 45 לעדן בהן את עצמכם, ומה שאתם אומרים שהרבייתם כסף וזהב,
 46 אינו נכון, שהרי כסף וזהב שלי הוא, וכפי שנאמר (חגי ב ח) 'לי תפסק
 47 ולי הוזהב נאם ה' צבאות'. וממשיך הקב"ה לשאול אותם, 'בלום יש
 48 ככם מגיד זאת, [וכפי שנאמר בהמשך הפסוק (שפעה נג ט) שהובא
 49 לעיל 'מי ככם יגיד זאת, והיינו שהקב"ה שואל אותם האם יש בכם
 50 מי שהגיד זאת], ואין 'זאת' אלא תורה, שנאמר (דברים ד מד) 'וזאת
 51 התורה אשר שם משה, וכוונת הקב"ה לשאלם, כלום יש בכם מי
 52 שעסק בתורה, מיד יצאו מלכות רומי בפתי נפש – (מלכות רומי).
 53 הגמרא ממשיכה לבאר את סדר הנכנסים: יצאת מלכות רומי,
 54 ונכנסה מלכות פרס אחריה. מבררת הגמרא: מאי מעמא משיבה
 55 הגמרא: דהא חשיבא בתרה – שהרי היא החשובה שבאומות אחרי
 56 רומי. מבררת הגמרא: ומגן שראה דניאל לגבי המלכויות
 57 דקתיב (דניאל ז ח) בענין החלום שראה דניאל לגבי המלכויות
 58 שעתידיים למלוך על העולם, 'וארו חיוא אחרי תנינא דמאי לרוב'

1 שנקבל את התורה ולא קבלנוה, כמו שעשית לישראל שכפית
 2 עליהם לקבל את התורה, דבתיב (שמות יט יז) 'ויתיצבו בתחתית ההר',
 3 ואמר רב דימי בר חמא, פסוק זה מלמד שבפיה הקדוש פרוף הוא
 4 הר פגיגית על ישראל - דהיינו שתלש את ההר ממקומו וכפה אותו
 5 עליהם כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלין את התורה הרי
 6 מוטב, ואם לאו, שם נמתחת להר, תהא קבורתכם. מכיון שכן אין
 7 לבוא בטענה על האומות, שהרי לא כפו עליהן את קבלת התורה
 8 ולכן לא קיבלוה.
 9 מיד אומר להם הקדוש פרוף הוא המצוות הראשונות ישמיעונו -

10 יוכיחו את אשמתכם, שנאמר (ישעיה מג ט) 'וראשונות ישמיענו',
 11 כלומר שבע מצוות בני נח שקיבלתם היכן קיימתם. מבארת הגמרא:
 12 ומגלן דלא קיימום, דתני רב יוסף, נאמר בפסוק (חבקוק ג ו) 'עמד
 13 וימודד ארץ, ראה ויתר גוים, מאי ראה, ראה שבע מצוות
 14 שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום, וכיון שלא קיימום, עמד והתיח
 15 להן, וזאת הכוונה בזיתר גוים'. מקשה הגמרא: איתגורי איתגור -
 16 וכי נשכרו והרויחו בכך שלא קיימום, אם כן מצינו שמי שהוטא
 17 נשכר - מרויח, ודבר זה אינו מסתבר. מתרצת הגמרא: אמר מר
 18 בריה דרבנא,